

VLAAMSE OVERHEID

Omgeving

[C – 2022/30416]

1 DECEMBER 2021. — Ministerieel besluit tot vaststelling van het gebied 'Muziekbos-Koekamerbos' in de landschapsatlas**Rechtsgronden**

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 4.1.1, 1°.
- het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 4.1.6.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en vormvereisten, beschreven in:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 4.1.3;
- het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 4.1.6;
- het ministerieel besluit van 17 juli 2015 tot vaststelling van de inventarismethodologie voor de landschapsatlas.

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de erfgoedwaarden van de onroerende goederen die worden opgenomen in de vastgestelde landschapsatlas zijn onderzocht.
- de resultaten van het onderzoek voor opname van de onroerende goederen in de vastgestelde landschapsatlas zijn voor het vast te stellen gebied publiek raadpleegbaar gesteld in de vorm van een beschrijving op basis van de erfgoedwaarde, de erfgoedkenmerken en de erfgoedelementen.
- het agentschap Onroerend Erfgoed organiseerde een openbaar onderzoek van 26 februari 2021 tot en met 26 april 2021.
- de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed gaf advies op 19 augustus 2021.
- de behandeling van de opmerkingen en bezwaren en het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed van 19 augustus 2021 is opgenomen in het beveiligd digitaal bestand genaamd '2021-V26_BehandelingAdviezenBezwaren' opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Motivering

De onroerende goederen die worden opgenomen in de vastgestelde landschapsatlas hebben erfgoedwaarde en zijn voldoende goed bewaard.

Die onroerende goederen maken integraal deel uit van het gebied 'Muziekbos-Koekamerbos' waarvan de erfgoedwaarden als volgt gemotiveerd kunnen worden:

- wetenschappelijke waarde:

Het gebied wordt gekenmerkt door de beboste restheuvels, typisch voor de Vlaamse Ardennen. Deze oude boskernen zijn zeer reliëfrijk en herbergen een grote hoeveelheid aan waardevolle brongebieden (zoals bronamfitheaters) en bronbeekjes. Zowel oude boskernen, als de typerende voorjaarsflora voor oude bossites en bron- en beekbegeleidende flora hebben een hoge wetenschappelijke waarde.

Het sterke reliëf, de bronwerking, de verschillende bossen met een grote verscheidenheid aan soorten, afgewisseld door kleinschalige valleien en open landschap, zorgen voor veel diversiteit en ecologische gradiënten in het gebied.

De brongebieden in de bossen voeden een systeem van lager gelegen, kleinschalige beekvalleien (zoals de Vallei van de Trosbeek, Molenbeekvallei, Vallei van de Drieborrebeek). De valleien bestaan uit een complex van bosjes, kleine landschapselementen en oude graslanden met veelal een uitgesproken microreliëf en zijn onder meer waardevol als foerageer- en rustgebied voor diverse diersoorten.

Vanuit geomorfologisch oogpunt zijn de hellingsprocessen die het landschap vormen waardevol.

De kleine landschapselementen in het gebied hebben ook hoge natuurwetenschappelijke waarden. Zoals holle wegen die, als gevolg van de grote verschillen tussen de zon- en schaduwzijde, een specifiek microklimaat creëren waarbij diverse planten- en diersoorten zich handhaven. Geomorfologisch zijn dit waardevolle elementen, waarbij verschillende geologische lagen in het landschap dazomen.

Houtige landschapselementen, zoals oude dreven, hakhoutstoven, (knot)bomen en zeer specifiek voor het gebied het voorkomen van wilde mispel, kunnen dienen als genenreservoir voor de regio dienen hebben ook een faunistische waarde.

- sociale waarde:

Het landschap rond de Muziekberg maakt een belangrijk onderdeel uit van de Fiertelomweg. Een unieke middeleeuwse traditie die sterk verbonden is aan het landschap, waarbij het schrijn van de heilige Hermes vanuit Ronse, over de heuvels rondom de stad wordt gedragen, ondermeer langs Louise-Marie en door het Muziekbos.

De kasseiwegen die het landschap van de Vlaamse Ardennen karakteriseren, zoals de kasseiweg Ten Houde, vormen een belangrijk onderdeel van wielervedstrijden in de omgeving (zoals de Ronde van Vlaanderen).

- ruimtelijk-structurende waarde:

De beboste heuvelkam van getuigenheuvels is centraal en dominant aanwezig in het gebied en heeft vanuit de wijde omgeving een bakenfunctie in het landschap. In contrast met de kleinschalige beekvalleien, de gehuchten aan de bosrand en het open landschap in de zuidelijke en oostelijke rand van het gebied, bepaalt deze heuvelkam in grote mate de ruimtelijk-structurende waarde van dit landschap dat typisch is voor de Vlaamse Ardennen.

- industrieel-archeologische waarde:

Op de flanken van de Muziekberg en in het dorp Louise-Marie bevinden zich restanten van oude groeves waar tot minstens de 18e eeuw 'bergsteen' en tot in de 20e eeuw fijn Diestiaan en Lediaan zand werden ontgonnen.

In de vallei van de Molenbeek zijn er twee molensites aanwezig. De site rond de Ijssmolen, waarbij de molen zelf echter verdwenen is, en de site rond de Brembosmolen. De Brembosmolen is een gave getuige van het nijverheidsverleden van Ronse. De molen heeft een hoge industrieel-archeologische waarde omwille van de gaaf bewaarde industriële gebouwen en het watermolenlandschap, waaronder een spaarvijver die aansluit op de bovenloop, een kunstmatige afleiding van de eigenlijke Molenbeek, met afzonderlijke sluizen en een oude taxus als schermbeplanting bij het rad. Het is nog de enige bewaarde molen van de vroegere tien watermolens in Ronse.

De site van Villa Nitterveld herbergt o.a. met de 'Waterfabriek' de restanten van een voormalige molen en bedrijfsgebouwtjes van de Nitterveldbronnen met vijver.

- historische waarde:

Het historische bodemgebruik in het zuidelijke en westelijke deel van het gebied is grotendeels nog bepalend voor het huidige landschapsbeeld. De beboste getuigenheuvels en het kleinschalige landschap rondom kennen sinds de 18de eeuw relatief weinig veranderingen. De oude bossen herbergen archeologische sites, holle wegen, houtig erfgoed en klein bouwkundig erfgoed die getuigenissen zijn van: nederzettingen uit het neolithicum en de Romeinse periode, de impact van de Eerste Wereldoorlog op het bos, de evolutie van de bosbestanden en de verschillende historische beheervormen en -gebruiken die het bos gevormd hebben.

De oude graslanden in de valleien hebben een cultuurhistorische waarde, doordat ze het resultaat zijn van continu grondgebruik.

Zowel in het oosten als in het noorden van het gebied is het huidige landschap de getuigenis van ingrijpende veranderingen tijdens de 19de eeuw.

In het oosten van het gebied is het huidige landschap verbonden aan de 19de-eeuwse ontginningsgeschiedenis rond kasteelhoeve 'Gauthier'. Het oostelijke deel van het Sint-Pietersbos werd in deze periode in landbouwgebruik genomen en de dreven in het Sint-Pietersbos zijn nog rechtstreekse getuigen uit deze periode.

Het huidige landschapsbeeld in het noorden van het gebied is voornamelijk gevormd door de oprichting van het dorp Louise-Marie. De dorpskern van Louise-Marie herbergt veel gaaf bewaard bouwkundig erfgoed uit haar ontstaansperiode. Naast de oprichting van deze nieuwe nederzetting ten noorden van het Muziekbos rond 1850, werd ook het landschap rondom het dorp meer ontsloten, ontbost en in landbouwgebruik genomen.

Het gebied telt veel (onverharde) wegen met een belangrijke historische waarde. Ze verwijzen naar historische routes of naar traditionele gebruiksfuncties (bijvoorbeeld kerkwegels, holle wegen, route naar de calvarie, ommegang). De ensembles van deze wegen, klein bouwkundig erfgoed en houtig erfgoed bepalen in grote mate lokaal de identiteit en het karakter van kleinere, doch waardevolle erfgoedlocaties binnen het landschap. Ze vertellen ons vaak veel over de geschiedenis van een bepaalde plaats. Oude houtige elementen in het landschap zijn vaak illustraties van oude gebruiken, historisch landgebruik of bepaalde technieken. Het netwerk van wegen getuigt van vroegere verbindingen naar dorpskernen (kerkwegels) of gehuchten, van vroegere doorgangen voor landbouwers ('karrensporen', holle wegen) en dergelijke.

De gehuchten aan de rand van de bossen en aan de rand van de beekvalleien hebben veelal hun kleinschaligheid behouden. In samenhang met de verbindingswegen naar de bossen, het houtig erfgoed en het klein bouwkundig erfgoed (zoals de brongebouwtjes aan de zuidrand van het Muziekbos), zijn deze onlosmakelijk met het omliggende landschap verbonden.

- esthetische waarde:

De 'kathedraalbossen' van beuk, zowel in het Muziekbos (als resultaat van herbebossing na de Eerste Wereldoorlog) als in het Sint-Pietersbos (19de-eeuwse aanplant), als de majestueuze dreven uit het Sint-Pietersbos zijn beeldbepalend en typerend voor deze bossen.

Het landschap rond het Muziekbos-Koekamerbos is een zeer gaaf bewaard oudboscomplex met een hoge ensemblewaarde tussen het dorp Louise-Marie en de kleinere gehuchten aan de rand van het bos. De kleinschalige beekvalleien, de onverharde wegen, het houtig erfgoed en het open landschap in het zuiden en het oosten van het gebied, bieden een grote variatie aan landschapstypes.

Doordat de Muziekberg en het Sint-Pietersbos één van de hoogste punten zijn in het omliggende landschap, zijn van hieruit mooie vergezichten over het glooiende landschap van de Vlaamse Ardennen en richting Ronse waar te nemen. Met name enkele fraaie zichten aan de bosrand van het Muziekbos en het Sint-Pietersbos richting Louise-Marie, panoramische zichten over de akkers ten zuiden van Sint-Pietersbos (onder andere van Koekamer richting Ronse), ten zuiden van het Muziekbos richting 'Pays de collines' en het zicht van Breucq naar Ronse.

Samen met het bouwkundig erfgoed heeft dit landschap een hoge belevingswaarde en esthetische kwaliteiten. Voorbeelden zijn de in het landschap ingebedde landhuizen aan de noordelijke zijde van het Muziekbos. Of het dorp Louise-Marie, met de kerk en lindedreef in het midden van het dorp, de (onverharde) wegen naar het bos en de oudere, 19de-eeuwse bebouwing, welke een duidelijke ensemblewaarde hebben. Ook de Brembosmolen en het omliggende molenlandschap in de vallei van de Molenbeek is een goed bewaard ensemble. Net zoals de Kapel Lorette, met bijhorende grot en naastgelegen oud boerenhuis, die gelegen op de IJskoutermolen een beeldbepalende locatie vormen in de vallei van de Molenbeek.

- culturele waarde:

Het huidige landschap in en ten noorden van het Muziekbos heeft voornamelijk vorm gekregen tijdens de late romantiek (circa 1850- 1890), waarbij idealen uit deze kunststroming, zoals 'het natuurverlangen' of de 'terugkeer naar de natuur' en 'het mystieke', de identiteit van dit landschap mee hebben bepaald. In dit gave en natuurrijke landschap rond de Muziekberg, werden verschillende landhuizen opgericht (waaronder villa Te Nitterveld) die landschappelijk ingebed zijn in de glooiingen aan de noordelijke rand van het Muziekbos.

De landhuizen waren culturele ontmoetingsplaatsen voor onder andere schilders en schrijvers die het landschap rond de 'Mont des Musiciens' kwamen ontdekken. In deze periode werd ook een wijngaard aangelegd op de zuidelijke rand van het Muziekbos en later de Geuzentoren, op de top van de Muziekberg, wat helemaal kadert in het 'romantische en mystieke landschapsbeeld'. Het toen aanwezig panoramisch uitzicht werd lyrisch beschreven door onder meer de schrijver Omer Wattez. De naam 'Vlaamse Ardennen' is ontstaan toen Pol de Mont de naam bedacht toen hij met Omer Wattez in 1888 een wandeling maakte langs de top van de Muziekberg.

- archeologische waarde:

Het landschappelijk geheel rond 'Muziekbos-Koekamerbos' heeft een archeologische waarde gezien de lange bezettingsgeschiedenis die gekoppeld is aan de getuigenheuvels Muziekberg en Sint-Pietersberg. Artefacten uit het laatpaleolithicum en het middenneolithicum werden zowel op de Muziekberg als in het Sint-Pietersbos gevonden. Grote vondstenconcentraties van lithisch materiaal wijzen in de richting van prehistorische kampplaatsen of nederzettingen. De meest onderzochte site in het gebied is die op de top van de Muziekberg, waarbij meerdere grafheuvels gevonden zijn uit de bronstijd. Twee ervan zijn nog opvallend aanwezig in het landschap, waarvan één later gebruikt is om de 'Geuzentoren' op te bouwen. Deze grafheuvels behoren tot de zeldzame exemplaren in Vlaanderen die nog (gedeeltelijk) bewaard zijn in het huidige landschap. Op de top van de Muziekberg zijn er tevens vondsten uit de Romeinse periode (onder andere Romeinse graven) aangetroffen.

Juridisch kader

Dit besluit sluit aan bij de volgende regelgeving:

- het ministerieel besluit van 17 juli 2015 tot vaststelling van de inventarismethodologie voor de landschapsatlas.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. De onroerende goederen opgenomen in het beveiligd digitaal bestand onder de naam '2021-V26_artikel1' worden opgenomen in de vastgestelde landschapsatlas, vermeld in artikel 4.1.1, 1°, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Art. 2. De vastgestelde landschapsatlas is in de vorm van een gegeorefereerde GIS-laag beschikbaar op de website van het agentschap Onroerend Erfgoed.

Brussel, 1 december 2021.

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,
M. DIEPENDAELE